

De diuisionibus

133

Eiusdem de diuisionibus liber Incipit.

Clas magnos studiosis
afferat fructus scientia
diuidendi: quãq; apud
peripateticam discipli
nam semper hec fuerit
in honore notitia: docz
7 Andronici diligentis
simi senis de diuisione
liber editus: 7 hic idem
a Plotino grauissimo
philosopho comproba
tus: 7 in libri Plotonis
q; sophistes scribit cõ

mentarijs a Porphyrio repetitus: 7 ab eodez p hãc
introductionis laudata in Cathegorias utilitas. Dicit
enim fore necessariã generis speciei differentie pro
prij accidentisq; peritiam: tum propter alia multa: tũ
propter utilitatem que est maxima partiendi. Quare
quoniam maximus vsus facilimaq; doctria ẽ ego quo
q; id sicut pleraq; omnia romanis auribus tradens i
troductionis modo habita in eandem rem competen
ti subtiliq; tractatione 7 moderata breuitate perscri
psi: vt nec anxietas decise orationis 7 non perfecte se
tentie: legentium mentibus ingeratur: nec superua
cuam loquacitatem harum reruz in expertes rudes i
solertesq; noui audientium mentes habere est equuz
Nec vllus liuor: id quod 7 arduum natura est 7 igno
tũ nostris. nobis aut magno labore 7 legentiũ utili
tate digestũ: obliq; morib; obtreccationis obfuscet.
Dentq; potius vias studijs nũc ignoscendo: nũc ẽt cõ
probando q; frena bonis artibus stringant: dũ q; qd
nouũ est ipudenti obstinatione repudiãt. Quis enim
nõ videat plurimũ ad bonarũ artiu defectũ valere:
si apud mentes hominũ nũq; sit desperatio displicẽ
di. Sed hec hactenus. Nunc diuisionis ipsi nomẽ di
uidẽdũ ẽ: 7 fm vnũq; diuisionis vocabulũ vnuscu
iusq; ppositi pprietates ptesq; tradende sunt. Diui
sio nãq; multis modis dicit. Est. n. diuisio ghis i spe
cies. Est rursus diuisio quã totũ i proprias diuidit p
tes. Est alia cũ vox significans multa i significatiões
pprias recipit sectionẽ. Preter has aut tres ẽ alia di
uisio que fm accidẽs fieri dicit. Huius aut ẽ triplex
modus: vnus cũ subiectum i accidẽtia separamus. al
ter cuz accidẽs i subiecta diuidimus. Tertius cũ acci
dens in accidentia separamus. hoc ita fit: si vtraq; eidẽ
subiecto inesse videantur. Sed harum omnium exem
pla subdenda sunt quatenus huius totius ratio diui
sionis elucescat. Genus diuidim; i spẽs: cũ dicim;
afaliũ alia sunt rationalia: alia irrationalia. Rationaliã
alia mortalia alia imortalia. Vel cuz dicim; colo
ris alia qdẽ alba sunt: alia nigra: alia media. Opz at
omnem diuisionẽ generis in species: aut in duas par
tes fieri: aut in plures. Sed neq; infinite species esse
generis possunt. nec minus duabus. Hoc autem cur
eueniat posterius demonstrandum est. Totum vò
in partes diuiditur: quotiens in ea: ex quibus est com
positum: vnumquodq; resoluimus: vt cum dico do
mus aliud est tectum: aliud paries: aliud fundamen
tũ: 7 hominẽ cõiungi aia 7 corpore. Lũq; hominis dici
mus partes esse Latonem Virgilium Liceronẽ 7 sin
gulos: qui cũ particulares sint: vim tamen totius ho
minis inungunt atq; cõponũt. Illeq; n. homo gen; nec
singuli homines species: sed partes quibus totus hõ

coniungitur. Vocis autem in significationes pro
prias diuisio fit: quotiens vna vox multa significans
aperitur: 7 eius pluralitas significationis ostendit
vt cũ dico canis qdẽ est nomẽ: 7 hũc qdrupedẽ latra
bilem; designat: 7 celestem q ad orionis pedes mor
bidum micat. Est quoq; alius marinus canis qui i in
moderatam corporis magnitudinẽ crescẽs ceruleus
appellatur. Sed huius diuisionis duplex modus est.
Aut eni vnũ nomẽ multa significat: aut oratio iaz no
minibus verbisq; composita: 7 nomen quidem multa
significat: vt id qd supra posui. oratio vò multa desi
gnat. vt est aio te eacida romanos vincere posse. 7 no
minis quidem per significationes proprias diuisio eq
uocationis partitio nuncupatur. orationis vò in signi
ficationes pprias distributio ambiguitatis discretio
ẽ quã greci apiboliã vocant: ita vt nomen multa si
gnificans equiuocũ. oratio vò multa designans apbi
bola atq; ambigua predicet. Eoz aut q fm accidẽs
diuidũt: subiecti in accidẽtia diuisio est vt cũ dicim;
omnium hominum alij sunt nigri: alij sunt candidi:
alij medij coloris. Nec. n. accidẽtia sunt hominib; nõ
horum species: 7 homo bis subiectum non horuz ge
nus ẽ. Accidentis vero in subiecta sectio euenit: vt
est omnium que expetuntur: alia in anima alia i cor
poribus sita sunt. Anime namq; atq; corpori id quod
expetitur: accidens non genus est: vt boni quod est si
tum in anima: 7 in corpore nõ sunt hec species s; sub
stantia. Accidentiũ vò in accidentia diuisio est: vt
omnium candidoruz alia sũt dura vt margarita: alia
liquentia: vt lac. Liqueor nãq; 7 albedo atq; durities
hec sunt accidentia. Sed album in dura atq; liquida
separatum est. Lum ergo sic dicimus accidens: i alia
accidentia separamus. sed huiusmodi diuisio vicissim;
semper in alterutra permutatur. Possumus enim di
cere eoz que dura sũt alia sũt nigra alia alba. 7 rur
sus eoz que liquida sũt alia sunt alba 7 alia sũt nigra
Sed hec rursus conuersa diuidimus eorum que sunt
nigra alia sunt liquentia: alia dura. 7 eorum que sunt
alba: alia sunt liquentia: alia sunt dura. Differt aut
huiusmodi diuisio ab omnibus que supradicte sunt.
Nam neq; significationem partiri possumus in voces
vbi vox in proprias significationes discernatur. Nec
partes in totum diuiduntur: q;uis totum separetur i
partes: nec species secantur in genera: licet genus in
species diuidatur. Quod vero superius dictum ẽ hãc
diuisionem ita fieri: si vtraq; contingerent eidem in
esse subiecto: si attentius perspicitur liquet. Nam cũ
dicimus eorum que sunt dura alia ẽẽ alba: alia nigra
vt est lapis atq; ebenus: manifestũ est ebenu vtraq;
lesse 7 duritiẽ 7 nigredinem. In ceteris quoq; id dili
gẽs lector inueniet. Quibus autẽ summa operatio
veritatis inq;ris his prius intelligendũ est que sit oim
horum proprietas simul quibusq; inter se sigillatim
differentijs segregentur. Dis. n. vocis 7 generis to
tiusq; diuisio fm se diuisio nuncupatur. Relique vò
tres in accidentis distributione ponunt. Secundũ se
aut diuisionis huiusmodi differentia est. Differt enim
diuisio generis a vocis diuisione: q; vox quidem in p
prias significationes separatur. Genus vero non in
significationes: sed in quãsdam a se quodammodo p
creationes distingit: 7 genus semp speciei proprie to
tum est: vt vniuersalius in natura: equiuocatio vero
vltior qdẽ significata re dicit tũ i voce: nõ etiã totũ i
natura. Illo quoq; modo a vocis distributõẽ diuidit
q; nihil habent commune preter solum nomen que

De diuisionibus

sub voce sunt. Que vero sub genere collocantur: et nomen generis et definitionem suscipiunt. Amplius quoque non eadem apud omnes vocis distributio est. Quod enim apud nos dicitur canis cum eius multe significationes in lingua romana sint simpliciter fortasse predicatur in barbara: cum ea que apud nos vno nomine nuncupantur: illi pluribus fortasse significant. Generis vero apud omnes eadem diuisio distributioque permanet. Unde fit vt vocis quidem diuisio ad positionem consuetudinemque pertineat: generis vero ad naturam. Nam quod apud omnes idem est nature est Consuetudinis vero est: quod apud aliquos permutat. Et hec quidem sunt differentie generis distributionis et vocis. Generis quoque sectio a totius distributione se iungitur: quod totius diuisio secundum quantitatem fit. Partes enim totam substantiam coniungentes actu: aut ratione animi et cogitatione separantur. Generis vero distributio qualitate perficitur. Nam cum hominem sub animali locauero: tunc qualitate diuisio facta est. Quale namque animal est homo: ideo quoniam quadam qualitate formatur. Unde quale animal sit homo interrogatus respondebit aut rationale aut certe mortale. Amplius genus omne naturaliter prius est propriis speciebus: totum autem propriis partibus posterius est. Partes autem que totum coniungunt: sed compositi sui perfectione alias natura tamen alias ratione quoque temporis antecedunt. Unde fit vt genus in posteriora. totum vero in priora soluamus. Hinc quoque illud vere dicitur: si genus interimatur statim species deperire. Si species interempta sit: non peremptum genus in natura consistere. Contra euenit in toto. Nam si pars totius perit: totum non erit cuius pars vna sit interempta. Sed si totum pereat partes permanent distribute: vt si de integra domo quis abstulerit tectum totum quod ante fuit interimit. Sed perempto toto parietes: et fundamenta constabunt. Amplius quoque genus species materia est. Nam sicut es accepta forma transit in statum: ita genus accepta differentia transit in species. Totius vero partium multitudo materia est forma vero earundem partium compositio. Nam sicut species constat ex genere et differentia: ita totum constat ex partibus: vnde fit vt totum ab vnaquaque parte sua partium ipsarum compositione differat: species vero a genere differentie coniunctione. Amplius quoque species idem quod genus est vt homo est idem quod animal: et virtus idem est quod habitus. Partes vero non semper idem sunt quod totum. Neque enim manus idem est quod homo: nec idem paries quod domus. Et in his que dissimiles partes habent. hoc clarum est. Sed non eodem modo in his que similes habent partes: vt in eris virgula: cuius partes que sunt continue quoniam eiusdem sunt eris: videntur idem esse quod totum est: sed falso fortasse enim idem sunt partes huiusmodi in substantia non etiam in quantitate. Restat autem vocis et totius distributionis differentias dare. Differunt autem quod totum quidem constat ex partibus. Vox vero non constat ex his que significant: et fit totius diuisio quidem in partes: vocis autem non fit in partes: sed in eas res: quas ipsa vox significat. vnde fit vt sublata parte vna totum pereat: sublata vna re quam vox significat multa designans: vox illa permaneat. Nunc ergo quoniam secundum se diuisionis differentie dicte sunt: generis distributio pertractetur. Primum quidem genus quid sit diffiniamus.

Genus est quod predicatur de pluribus specie differentibus in eo quid est. species vero est quae sub genere collocamus. Differentia est: qua aliud ab alio distare proponimus. Et est quidem genus quod interroganti quid queque res sit: conuenit responderi. Differentia est que ad qualis percunctationes rectissime respondetur. Nam cum quis interrogat quid est homo. recte animal. Qualis est homo conuenienter rationalis respondetur. Diuiditur autem genus alias in species: alias in differentias: si species quibus oportet genus diuidi nominibus carent: vt cum dico animalium alia rationalia sunt: alia irrationalia. Rationale et irrationale sunt differentie. Sed quoniam speciei huius que est animal rationale: nomen vnum non est: ideo pro specie differentiam ponimus: eaque superiori generi copulamur. omnis enim differentia in proprium genus veniens speciem facit. Unde fit vt materia quedam genus sit forma differentia. Cuius autem propriis nominibus species appellatur: non in differentias sed in species fit recta generis diuisio: vnde est vt ex pluribus terminis diffinitio colligatur. Si enim omnes species suis nominibus appellarentur: ex duobus solis terminis omnis fieret diffinitio: vt cum dico quid est homo quid mihi necesse esset dicere animal rationale mortale: si animal rationale esset proprio nomine nuncupatum: quod cum reliqua quoque differentia ideo mortali iunctum diffinitione hominis verissima ratione et integra conclusio proficeret. Nunc autem ad diffinitiones specierum integras diuisio necessaria est: et fortasse in eodem diuisionis et diffinitionis ratio versatur. Nam diuisionibus iunctis vna componitur diffinitio. Sed quoniam alia sunt equiuoca alia vniuoca: et que sunt vniuoca ipsa in genere suscipimus sectiones. Que vero sunt equiuoca in his diuisio sola significationis est. videndum est prius quid sit equiuocum quid vniuocum cum ista se fellerint equiuocum nomen quasi in species: ita in significationes voces resoluamus. vnde fit vt rursus ad diuisionem necessaria sit diffinitio. Quid enim sit equiuocum quid vniuocum diffinitione colligimus. Sunt autem differentie alie per se: alie vero per accidens: et harum alie sunt consequentes statim: alie relinquentes statim. Relinquentes huiusmodi sunt: vt dormire vel sedere vel stare vel vigilare per se que sunt vt capilli crispi: si non sunt amissi: et glauci oculi: si non sunt quidam extrinsecus debilitate turbati. Sed hec ad diuisionem generis sumenda non sunt. Neque enim ad diffinitiones sunt comoda. ideo enim ad diuisiones generis aptum est idem ad diffinitionem rectissime congregamus. Illa vero que per se sunt sola ad diuisionem generis apta sunt. Nec enim informantur et perficiunt vniuoculorum substantias: vt hominis rationalitas et mortalitas. Sed has que admodum probare possimus vt ex eo sint genere statim relinquendum an persequendum: an in substantia permanentium hoc modo est videndum. Neque enim sufficit scire quas in diuisione sumamus: nisi illud quoque cognitum sit: quemadmodum easdem ipsas que sumamus: et que reiciende sunt rectissime cognoscamus. Videndum ergo primum est: vt proposita differentia omni potest fit: et semper inesse subiecto. quod si ipsa vel actu vel ratione se iungit: hec a diuisione generis separanda est. Si enim sepe et actu et ratione se iungunt: ex eorum genere sunt: que statim relinquunt: vt sedere quod frequenter quidem separat et actu ipso a subiecto diuidit. Que vero ratione sola a subiecto diuidunt ea sunt sequentium differentiarum: vt glaucis oculis esse a subiecto ratione se iungunt: vt cum dico animal est luminibus glaucis: vt quilibet homo. quod si hic non esset homo: non enim res aliqua

aliqua esse hominem prohiberet. Aliud rursus est quod non possit ratione separari: quod si separatim sit: species interimatur. ut cum dicimus inesse homini ut solus numerare possit: vel geometrias discere. quod si hec possibilitas ab homine seiungitur: homo ipse non permanet. Sed he non statim earum differentiarum sunt que subiecto insunt. Nam non ideo homo est quoniam hec facere potest: sed quoniam rationalis est atque mortalis. De igitur differentie per quas species constituitur: ipse et in diffinitione speciei: ut hominis: et in generis eius diuisione: quod continet speciem ut ipsum hominem collocantur. et vniuersaliter dicendum est: quecumque differentie huiusmodi sunt: ut non modo preter eas species esse non possit: sed per eas solas sit he vel in diuisione generis: vel in speciei diffinitione sumende sunt. Quoniam vero quedam sunt: que differunt: que contra se in diuisionibus poni non debent ut in animali rationale et bipes. Nullus enim dicit animalium alia sunt rationalia: alia duos pedes habentia: ideo quod rationale et bipes licet differant: nulla tamen a se oppositione seiunguntur. Constat quecumque a se aliqua oppositione differunt eas solas differencias sub genere positas: genus ipsum posse disungere. Sunt autem quattuor oppositiones: aut ut contraria: ut bonum malo: aut ut habitus et priuatio: ut visus et cecitas. Quamquam sunt et quedam res: in quibus discernere difficultas sit: utrum in contrariis an in priuatione et habitu eas oporteat collocari: ut sunt motus: quietes: sanitas: egritudo: vigilatio: somnus: lux et tenebre. Sed hec alias nunc de reliquis oppositionibus dicendum est. Tertia oppositio est que est secundum affirmationem et negationem: ut Sol. vivit: Sol. non vivit. Quarta que secundum relationem ut pater filius: dominus seruus. Secundum quas igitur harum oppositionum quattuor diuisio generis fit: rectissima ratione monstrandum est. Manifestum est enim et oppositiones esse quattuor: et genera et species per opposita separari. Nunc ergo dicendum est: secundum quam oppositionem harum quattuor vel quemadmodum species a genere disungi conueniat. et prima quidem sit oppositio contradictioni. Tunc autem contradictionis oppositionem: que affirmatione et negatione proponitur. In hac igitur negatio per se nullam speciem facit. Nam cum dico homo vel equus: vel aliquid huiusmodi species sunt. Quicquid autem negatione quis protulerit speciem non declarat. Non esse hominem species non est. omnis enim species constituit esse. Negatio vero quicquid proponit ab eo quod est esse disungit: ut cum dico homo quasi sit quiddam locutus sum. Cum vero non homo substantiam hominis negatione destruxi. Sic igitur per se caret diuisio generis in species negatione. Necesse est autem sepe speciem negatione componere: cum ea quam simplici nomine species volumus designare: nullo vocabulo nuncupatur: ut cum dico imparium numerorum alij sunt primi ut tres quique septem. Alij non primi ut nouem. et rursus figurarum alie sunt rectissime: alie non rectissime: et colorum alij sunt albi alij nigri: alij nec albi nec nigri. Ergo quoniam vnum nomen speciebus positum non est: eas negatione proferre necesse est. Hoc igitur cogit interdum necessitas non natura. Ideoque quotiens negatione facimus sectionem: prius aut affirmatio: aut simplex dicendum est nomen: ut est numerorum: alij sunt primi: alij non primi. Nam si prius negatio dicta sit: tardior fit ei rei quam proponimus intellectus. Nam cum primus di-

cus esse aliquos primos numeros: cum quales sint primi exemplo vel diffinitione docueris: quales non sunt primi: mox auditor intelligit. Sin vero contrario feceris: aut neutrum subito: aut tardius utrumque cognoscet. Diuisio enim que propter apertissimam generis naturam reperta est: debet potius ad intelligibilia deducere. Amplius quoque prior est affirmatio: posterior vero negatio. Quod autem primum est: in diuisione quoque primitus oportet ordinari. Necesse quoque est semper infinitis finita esse priora: ut equale in equali: virtutem virtutis: certum incerto: stabile et fixum instabili et mutabili. Sed omnia que aut definita parte orationis aut affirmatione proferuntur: plus finita sunt: quam aut nomen cum particula negatiua: aut tota negatio. Quare finito potius quam infinito est facienda diuisio. Sed si cui per hec quedam pareretur anxietas aut obscuriora sunt fortasse quam ipse desiderat: nihil ad me facilem cognitionem pollicentem. Neque enim rudibus hec totius artis: sed imbutis et vltiore parte loco progressis legenda et discenda proponimus. Qui vero huius operis. id est dialectici ordo sit: cum de ordine peripatetice discipline mihi dicendum esset: diligenter exposui. Hec quidem dicta sunt de oppositione quam affirmatio et negatio constituit. Illa vero que secundum habitum priuationemque fit: ipsa quoque videtur superiori esse consimilis. Negat enim quodam modo priuatio habitus: sed differt quod semper quidem potest esse negatio. priuatio autem non semper: sed tunc quando habere habitum possibile est. hoc vero nos iam predicamenta docuere. Quare forma quedam intelligitur esse priuatio. Non enim tamen priuat: sed etiam certa seipsam priuatum queque disponit. Neque enim cecitas oculum solum priuat lumine: sed ipsa quoque secundum se priuatum luce disponit. cecus enim dicitur ad priuationem quodammodo dispositus et affectus. hoc quoque Aristoteles testatur in physicis. Unde fit ut priuationis differentia ad generis diuisionem frequenter vtamur. Sed hic quoque eodem modo sicut in contradictione faciendum est. prius. n. ponendus est habitus que est affirmationi consimilis. post vero priuatio que negationi. Aliquotiens tamen priuationes quedam habitus vocabulo proferuntur: ut orbis: cecus: viduus. Aliquotiens tamen particula priuationis: ut cum dicimus finitum infinitum: et equale: inequale. Sed in his equalibus et finitum in diuisione ponenda sunt prima priuationis secundum eundem. Ac de oppositione quidem priuationis et habitus hec dicta sufficiant. Contrario vero oppositio dubitatur fortasse an secundum priuationem et habitum esse videatur ut album et nigrum: an album quod priuatio nigri sit nigrum vero albi. Sed hec alias. Nunc autem ita tractandum est tamquam si sit aliud oppositionis genus: sicut est predicamentis ab ipso quoque Aristotele dispositum. In contrariis autem generum multa diuisio est. fere enim cunctas differentias in contraria ducimus. Sed quoniam contrariorum alia sunt medio carentia: alia mediata: ita quoque diuisio facienda est: ut colorum: alia sunt nigra: alia sunt alba: alia neutra. fieret autem omnis diffinitio: omnisque diuisio duobus terminis nisi (ut supra dictum est) indigentia que sepe existit in nomine prohiberet. Quo autem modo utresque duobus terminis fierent: erit manifestum hoc modo. Cum dico animalia alia rationalia sunt: alia irrationalia: animal rationale ad hominis diffinitionem contentum. Sed quoniam animalis rationalis vnum nomen non est positum ponamus ei nomen .a. litteram. Rursus .a. littere quod est animal rationale: alia mortalia sunt: alia imor-

De diuisionibus

alia. Volentes igitur diffinitionem hominis reddere dicemus homo est. a. mortale. Nam si est hominis diffinitio aial rationale mortale: aial vero rationale per. a. litteram significatur. idem sentit. a. mortale tanquam si diceretur animal rationale mortale. a. enim (ut dictus est) animal rationale significat. Sic ergo. a. littera et mortali duobus terminis facta est hominis diffinitio. quod si reperirentur in omnibus quoque nomina duobus terminis semper tota fieret diffinitio. Diuisio quoque nominibus positis quoniam semper in duos terminos seccatur: manifestum est: si quis generi et differentie cum deest nomen imponat: ut cum dicimus figurarum que sunt trilatere: alie sunt equilatera: alie duo latera habentes equalia: alie tote sequales sunt. Triana igitur diuisio si sic proferetur fieret duplex: figurarum que sunt trilatere: alie sunt equales: alie inequales. Inequalium alie sunt duo latera tamen habentes: alie tria inequalia idest omnia: et cum dicimus rerum omnium alia sunt mala: alia sunt bona: alia indifferentia: que scilicet neque bona neque mala sunt: sed si ita diceretur gemina fieret diuisio. Rerum omnium alia sunt differentia: alia in differentia. Differentium alia sunt bona alia mala. Ita ergo diuisio omnis in gemina seccatur: si speciebus et differentiis vocabula non deessent. Quartam vero oppositionem diximus que est secundum ad aliquid: ut pater filius: dominus seruus: duplum dimidium: sensibile: sensus. Hec igitur nullam habent substantialem differentiam: qua a se inuicem discrepent: imo potius habent huiusmodi cognationes que ad se inuicem referuntur: ac sine se esse non possunt. Non est ergo generis in relatiuas partes facienda diuisio: sed tota huiusmodi sectio a genere separanda est. Neque enim hominis est species seruus aut dominus: nec numeri duplum aut dimidium. Cum igitur quattuor sint differentie oppositionum affirmationis. et negationis: si non necesse est: semper tamen relationis reicienda est diuisio priuationis et habitus: et contrariorum sumende. Maxime autem contrarietas in differentiis ponenda est nec non et priuatio iccirco quoniam quiddam contrarium habitum contrarium videtur opponere: ut est finitus et infinitum. Quamquam enim priuatio sit infinitus: tamen contrarij imaginatione formatur. Est quedam namque (ut dictum est) forma. Dignum vero inquisitu est: vtrum species an in differentiis recte genera diuidantur. Diffinitio namque diuisionis generis est in species proximas distributio. Oportet igitur secundum naturam diuisionis secundum diffinitionem in proprias species semper fieri generis disgregationem. Sed hoc interdum fieri nequit propter eam quam supra reddidimus causam. Multis enim speciebus non sunt nomina. Atque ideo quoniam quedam sunt genera prima quedam vltima quedam media: primum quidem ut substantia: vltimum ut animal: medium ut corpus: corpus namque animalis genus est: substantia corporis. Sed quemadmodum neque super substantiam quicquam inueniri potest quod generis loco valeat collocari: sic neque sub animali: homo species namque non genus est. Quare antiquior videbitur speciei diuisio: si indigentia nominum non sit. quod si his non habundamus: genera prima usque ad vltima conuenit in differentias separare. Hoc autem fit hoc modo: ut primum genus in suas differentias disgregeamus non in posterioris: et rursus posterius in suas: sed non in posterioris. Neque enim eedes sunt differentie corporis que animalis. Si quis enim dicat: substantia aliud corporale: aliud incorporale: re-

cte diuisionem fecerit. he namque differentie proprie substantie sunt. Si vero dicat: substantiarum alia sunt animata: alia inanimata: hic non recte substantie differentias segregauit. Corporis namque differentie he sunt non substantie idest secundi generis non primi. Quare manifestum est secundum proprias differentias: non secundum posterioris generis priorum generum diuisiones faciendam esse. Quotiens autem genus aut in differentias: aut in species disoluitur: post diuisionem factam. mox diffinitiones: aut exempla subdenda sunt. Sed si qua diffinitionibus non abundet. satis est exempla subijcere: ut cum dicimus corporum alia sunt animata subijciamus ut homines vel feram. alia inanimata: ut lapides: oportet autem diuisionem quoque sicut terminum. neque diminutam esse. neque superfluum. Nam neque plures species quam sub genere sunt: oportet apponi nec pauciores: ut in se ipsa diuisio: sicut terminus conuertatur. conuertitur enim terminus sic virtus est mentis habitus optimus. Rursus mentis habitus optimus virtus est. sic etiam diuisio. omne enim generum aliquid que sunt species erit. Rursus quelibet species proprium genus est. fit autem generis eiusdem diuisio multipliciter ut omnium corporum: et quecumque sunt alicuius magnitudinis. Sicut enim circulum in semicirculos: et in eos quos greci vocant tomeas: nos diuisiones possumus dicere: distribuimus: et tetragonum alias ducta per angulum diametro in triangula: alias in paralellogramata: alias in tetragona separamus. Ita quoque genus ut cum dicimus numerorum alij sunt pares: alij impares: et rursus alij: primi alij non primi. Triangulorum alia sunt equilatera: alia duo sola latera equalia habentia: alia totis inequalibus lateribus. et rursus triangulorum alia sunt recti angula: alia acutos habentia tres angulos: alia obtusi vnius. Sic igitur generis vnius fit multiplex diuisio. Illud autem scire perutile est: quoniam genus vna quodammodo multarum specierum similitudo est: que earum omnium conuenientiam substantialem monstrat. atque ideo collectium plurimarum specierum genus est. Disiunctiue vero vnius generis species: que quoniam differentiis informantur (ut dictum est) iccirco sub vno genere minus duabus speciebus esse non possunt. omnis enim differentia in differentium pluralitate consistit. Sed de diuisione generis et speciei per plura dicta sunt. Hanc igitur insistentibus vias peremptor per diuisionem generis ad speciei diffinitionem facultas aperitur. Oportet autem non solum quas ad diffinitionem sumamus differentias adiscere: sed ipsius diffinitionis artem diligentissima cognitione complecti. Et illud quidem an vlla possit diffinitio demonstrari: et quemadmodum per demonstrationem valeat inueniri: et quecumque de ea subtilius in postremis analeticis ab Aristotele pertractata sunt permittam. Solam tamen exequar diffiniendi regulam. Rerum enim alie sunt superiores: alie inferiores: alie medie. Superiores quidem diffinitio nulla complectitur: iccirco quod earum superiora genera inueniri non possunt. Porro autem inferiores ut sunt in diuidua. ipse quoque specificis differentiis caret. Quo circa a diffinitione quoque secluse sunt. Medie igitur que et habent genera: et de alijs generibus: vel de speciebus: vel de indiuiduis predicantur sub diffinitione cadere possunt. Data igitur huiusmodi specie que et genus habeat: et de posterioribus predicatur: primo eius sumo genus: et illius generis differentias diuido et adiungo

De diuisionibus

12

adiūgo differentiā generi: et video vtrius illa iuncta cū genere equalis: possit esse cū specie ea: quā circūscribēdā diffinitione suscepi. q̄ si minor fuerit spēs: illas rursus differentiā quā dudū cū genere posueram q̄si genus ponimus: eamq̄ i alias suas differentiās separamus: et rursus has duas differentiās superiori generi cōiungimus: et si equauit spēm diffinitio speciei cē dicet. Si vō minus fuerit secūdas differentiās rursus i alias separam. Quas oēs cōiungimus cū genere: et rursus speculamur: si oēs differentie cū genere eāles sint spēs: que diffinitur: et postremo totiens differentias differentiis distribuimus vsq̄ duz oēs iuncte generi spēm equali diffinitione describant. Huius aut rei clariorē facient exempla notitiam hoc modo. Sit enī nobis propositū qd̄ diffinire velim nōmē vocabulū noīs de pluribus noīb̄ predicatur: et quedam species est continens sub se indiuidua. Diffinitio ergo nōmen sic. sumo eius genus quod est vox: et diuido illud vōcū alie sunt significatiue: alie vō minime. vō nō significatiua nihil ad nomen. et enim nōmē significat. Sumo ergo differentiā que ē significatiua. et cū genere iūgo. i. cū voce: et dico vō significatiua: et tunc respicio vtrū gen^{us} hoc et differentiā nomini sint equalia. S; nōdū sūt equalia. potest. n. vō significatiua eē et nō eē nōmē. Sunt enim quedā voces: que dolorē de signāt alie que animi passiones naturaliter que nomina non sūt vt iteriectiones. Rursus ipsam vocem significatiua; in alias differentias diuido vōcū significatiuarum alie sunt s̄m positionem hoīuz alie naturaliter: vōcū quidē significās naturaliter nihil ad nōmē: vō vō significās s; positionē hoīuz nomini congruit. Quocirca has duas differentiās significatiua et s̄m positionē iungo cū voce. i. cū genere: et dico nōmē est vō significatiua s̄m placitū. Sed rursus mihi nō equatur ad nomen. Sunt nāq; et verba voces significatiue et s̄m positionem. Non igitur soli^{us} nominis diffinitio est. Distribuo iterum differentiam que est s̄m positionem. et dico s̄m positionem vōcū significatiuarum alie cum tempore: alie sine tempore: et differentia quidem cum tempore nomini non coniungitur: iccirco q̄ verborum est significare tempora: nōmīnum vō minime. Restat ergo vt congruat illa differentia q̄ est sine tēpore. Iungo igitur has tres differentiās generi: et dico nomen est vō significatiua ad placitum sine tēpore. Sed rursus mihi nō plena cōclusio diffinitionis occurrit. potest. n. et vō significatiua et s; positionē et sine tēpore eē: et nomen nō esse vñū: sed nōmina iuncta que est oratio: vt Socrates cum Plato ne et discipulis. s; quāq; imperfecta sit hec oratio: tñ oratio ē. Quocirca vltima differentia que est sine tempore: alijs itē differentiis diuidēda ē: et dicemus. vōcū significatiuarū s̄m positionem sine tempore: alie sūt quarum pars aliquid significat. extra. hoc ptinet ad orationē: alie quarum pars nihil extra significat. hoc pertinet ad nōmē. Moīs enim pars nihil extra significat. fit ergo diffinitio sic. Nomen ē vō significatiua ad placitū sine tēpore: cui^{us} nulla pars extra significat separata. Vides ne igitur q̄s recta diffinitio constituta sit. Mā quod dixi vocem. a ceteris sonis nomen distinxit: q̄ significatiua apposui: nōmē ab nō significatiuis vōcibus separari. q̄ s̄m placitum et sine tēpore a naturaliter significatiuis vōcibus: et a verbis proprietatis nominis distincta est. q̄ eius partes nihil significare extra proposui: ab oratione distincta: cuius partes aliqd̄ separate extra significant. vnde fit: vt qd̄

cūq; nomē fuerit: illa diffinitione claudatur: et vbiē q; hec oratio diffinitionis aptabit: illud esse nōmē nō dubites. Illud quoq; dicendū est: q̄ genus in diuisione totū est i diffinitione pars. et sic diffinitio est: q̄si quedam partes totum coniungant: et sic est diuisio q̄si totum soluatur in partes: et est similis diuisio generis totius diuisioni: diffinitio totius compositioni. Nam q; in diuisione generis animal totum est hominis. Intra se enim complectit hominē. In diffinitione vero pars est. species nāq; genus cum alijs differentiis iunctus componit: vt cū dico animalū alia sunt rationalia: alia irrationalia: et rursus rationaliū alia sūt mortalia: alia immortalia: alia rationalis totū est: et rursus rōnale mortalis. et hec tria sunt hoīs. Si vero in diffinitione dicam animal rationale mortale. tria hec vñū hominē coniungunt. Quocirca pars ipsius hominis et genus et differentia reperitur. Sic ergo i diuisione genus est totum species pars. Eodem quoq; mō differentie totū sūt: species in quas ille diuiduntur: partes sunt. In diffinitione vō et genus et differentie partes sunt. Diffinita vō species totum. sed hec hactenus. Nunc de ea diuisione dicim^{us} que ē totius i partes. Hec enī erat secūda diuisio post generis diuisionem. Qd̄. n. dicim^{us} totū multipliciter significamus. Totus nāq; est quod cōtinuum est: vt corp^{us} vel linea vel aliquid huiusmodi. Dicimus quoq; totum quod nō continuum ē: vt totū gregem: vel totū populū: vel totū exercitū. Dicimus totum quod vlt^{er} est: vt hominē vel equū. Mā. n. totum sunt suarum partiū. i. hominū vel equorū: vnde et particularē vnumquēq; hominē dicimus. Dicim^{us} quoq; totum quod ex quibusdam virtutibus constat: vt anime alia est potētia sapiendi: alia sciendi: alia vegetandi. Tot igitur mōis cū totū dicatur: faciendā est diuisio totius. p̄tio qd̄ si p̄tinuū fuerit in eas partes: ex quibus ipsum totū cōstare perspicitur. Aliter enī non fit diuisio. Nominis enī corpus in partes suas ita diuidimus i caput: i manus: in toracem: et pedes: et si quo alio mō i p̄pas partes fit recta diuisio. Quorū aut multiplex est compositio: multiplex ē diuisio: vt aīal quidē separatur i partes eas que sibi s̄les h̄nt partes in carnes et ossa. rursus in eas que sibi non habent similes partes in manus in pedes. Eodē quoq; mō et nauis et dom^{us}. Libr^{us} quoq; i versus atq; bos in sermones: bos autē in syllabas: syllabas i litteras soluimus. Itaq; fit vt syllabe et littere. et noīa: et versus partes quedā totius libri esse videāt. alio tñ modo accepte nō partes totius sed partes partiū sūt. Op^{us} aut nō ossa speculari quasi actu diuiduntur: sed q̄si animo et ratione: vt vinū aq̄ mixtum diuidimus in vina aque mixta hec actu. diuidimus et in vinū et aquam: ex quibus mixtus ē hec ratione. hec enī iam mixta actu separari nō possunt. fit aut diuisio totius et in materiam atq; formā. Aliter enī constat statua ex p̄tib^{us} suis: aliter ex materia et forma idest ex ere et sp̄e. Similiter autem etiā tota illa diuidenda sunt: que continua non sunt. eodē quoq; mō et ea que sūt vñā: vt hominū alij sunt in Europa alij in Africa: alij in Asia. Eius quoq; toti^{us} qd̄ ex virtutibus constat: hoc mō faciendā ē diuisio aīe alia p̄s est in virgultis: alia in animalibus. et rursus eius que constat in aīalibus: alia est rationalis: alia sensibilis ē. Et rursus hec alijs subdiuisionibus dissipantur. Sed nō ē aīa hoīuz gen^{us}: s; totū. partes enī he anime sūt sed non. vt in quantitate: sed vt in aliqua potestate et virtute. Ex his enī potentijs substātia anime iungit

De diuisionibus

unde fit: vt quiddā simile habeant hūmōi diuifio: ⁊ ge-
neris: ⁊ totius diuifioni. Nam q̄ si quelibet pars eius
fuerit: anime predicatio eam fequetur: ad generis di-
uifionem referē: cuius vbiq̄q̄ species fuerit: ipfum
mor cōfequit̄ genus q̄ aut nō oīs aīa oīb⁹ partibus
iungitur: fed alia alijs: hoc ad totius naturam refer-
ri neceffe ē. Restat vt de vocis in fignificatiōes di-
uifione tractemus. fit autem vocis diuifio tribus mo-
dis: Diuidit̄ enim in fignificatiōes plures: vt equiuo-
ca vel ambigua. Plures enim res vnum nomen de-
fignāt: vt canis. Plures rursus vna oratio: vt cum di-
co grecos viciffe troianos. Alio aut̄ mō h̄z modū. hec
enī nō plura fignificāt: fed multis modis: vt cum dici-
m⁹ infinitū vnā rē fignificat: cui⁹ terminus inueniri nō
poffit. S̄z hoc dicimus aut fm mēfurā: aut fm multi-
tudinē: aut fm spēm fm mēfurā: vt est infinitū eē mā-
dum: magnitudine enī dicimus infinitū fm multitu-
dinem vt ē infinitā esse corporū diuifionē. infinitā nam
q̄ diuifionū multitudinē fignificam⁹. Rursus h̄z spe-
ciem: vt infinitas dicimus figuras. Infinitē enim fūt
spēs figurarū. Dicimus et̄ infinitū aliquid h̄z tēpus: vt
infinitum dicimus mundū: cuius terminus fm tēpus
inueniri nō poffit. Eodē quoq̄ modo infinitū dicim⁹
deum: cuius fuperne uite terminus inueniri fm tēpus
non poffit. Sic igitur hec vox nō plura fignificat fm
fe: h̄z multimode de fignificatiōe vnū tñ ipfa figni-
ficat. Aliter vō modus fm determinationē. Quotiēs
enim fine determinatione dicitur vox vlla: facit i intel-
lectu dubitationē: vt ē homo. hec enī vox multa figni-
ficat. Nulla. n. diffinitione cōclufa audiētis itelligētia
multis captatur fructibus: erroribusq̄ traducit̄. Qd̄
.n. quisq̄ auditor itelligat: vbi id quod dicens loquit̄
nulla determinatione cōcludit. Nifi. n. q̄ ita diffiniat
dicēs. Oīs hō ābulat: aut certe qdā hō ābulat: ⁊ nifi
hūc noīe fi ita cōtingit defignet. Intellectus audiens
tis qd̄ rōnabiliter itelligit nō h̄z. Sūt et̄ alie deter-
minationes: vt fi qs dicat: da' mihi: qd̄ dare debeas:
nullus itelligit nifi itellec⁹ ⁊ certa ratio addat̄ deter-
minatiōis: vel fi qs dicat ad me veni: quo veniat: vel
qñ veniat nifi determinatiōe non cognofciturus. Est
at̄ qdē oē ābiguū dubitabile: non oē tñ dubitabile ē
ābiguum. Hec. n. que dicta fūt dubitabilia quidem
fūt nō tñ ambigua. In ambiguis. n. vtraq̄ auditor
rōnabilr̄ feipm itelleriffe arbitrat̄: vt fi qs dicat. au-
dio grecos viciffe troianos: vn⁹ pōt itelligere q̄ gre-
ci troianos vicerint: ali⁹ q̄ troiani grecos. ⁊ hec vter
q̄ dicentis ipfius fermonib⁹ rōnabiliter itelligit. Lū
aut̄ dico da mihi: qd̄ dare debeat: nullus ex ipfis fer-
mōibus rōnabiliter auditor itelligit. Qd̄ enī ego nō
dixi: ille potius fufpicabitur q̄ aliq̄ rōne id qd̄ a me
platu nō est: perfpicaciter videat. Tot igitur modis
cū vocis diuifio fiat: aut per fignificantias aut p̄ mo-
dū fignificationū: aut p̄ determinatiōes. In his que
fm fignificantia diuidūt̄: nō folū diuidēde fūt figni-
ficationes: fed et̄ diuerfas res esse q̄ fignificatur: dif-
finitōe demōftrandū ē. Aristoteles. n. hec i topicis
diligēter p̄cepit: vt i his q̄ dicunt̄ bona: alia fūt bo-
na vt ea q̄ boni retinent qualitātē: alia que ipfa quidē
a q̄litate nulla dicūt̄: fed q̄ bonā rē faciūt: iccirco bo-
na dicunt̄. Oportet aut̄ maxime exercere hāc artem
(vt ipfe Aristoteles ait) contra fophifticas ipotun-
tates. Si. n. nulla fubiecta fit res quā fignificat vox: fi
gnificatiua eē nō dicit̄. fin vō vna res fit quā fignifi-
cat vox d̄ simplex. q̄ fi plures multiplex. i. mltā figni-
ficans. Diuidēda ergo hec recte fūt: ne in aliquo fillo

gismo capiamur. Sin vō āpbibola oratio. i. ābigua ē
euēit: vt aliquotiēs vtroq̄ mō fūt poffibilia q̄ fignifi-
catur: vt id qd̄ fupius dixi. potuit enī fieri vt greci vi-
cerent troianos: ⁊ troiani grecos fuperarēt. Sūt vō
alia q̄ ipoffibilia fūt vt cū dico hominē comedere pa-
nē: fignificat quidē q̄ hō panē comedat. rursus q̄ pa-
nis hominē comedat: h̄z hoc ipoffibile ē: ergo quotiēs
ad cōtētione venit poffibilia ⁊ ipoffibilia diuidenda
fūt. Quotiēs ad veritatē poffibilia fola dicēda ipof-
fibilia relinquēda fūt. Qm̄ vō plures spēs plura fignifi-
cantiū vocū fūt dicendū est: q̄ alie in particula
multiplicitatis fignificationē h̄z: alie in tota oratiōe
Et eaz̄ q̄ in particula h̄z: p̄ ipfa equiuoca dicit̄. To-
ta vō ipfa oratio fm equocationē multiplex. Illa vō
q̄ in oratione tota fignificatiōis multiplicitatē retinet
ambigua nūcupat̄. Diuidūt̄ aut̄ fignificationes equi-
uocaz̄ h̄z equocationē vnus pticule orationū diffi-
nitione. vt cū dico hō viuit itelligit̄: ⁊ verus ⁊ pictus
Diuidit̄ aut̄ hoc mō: afalis rōale mortale viuit: qd̄ ve-
rum ē. afalis rationalis mortalis affimilatio viuit: qd̄
falfū ē. Diuidit̄ et̄ qualibet actiōe q̄ determinat̄: vel
generis vel cafus: vel alicuius articuli: vt cū dico: Lā-
na Romanoꝝ fanguine fozdit: ⁊ calamū demōftrat
⁊ fluuiū fed diuidimus quidē fic articulo vt dicamus
hic canna. Romanoꝝ fanguine fozdit: vel genere vt
canna Romanoꝝ plen⁹ fanguine fuit vel cafu: vel nūe-
ro. In illo enī tñ fingularis: i illo pluralis: ⁊ de alijs q̄
dē eodē mō. Sūt aut̄ alia fm accentum: alia fm orto-
graphiam. Scdm̄ accentū vt pone: pone. Scdm̄ orto-
graphiam: vt quero: ⁊ quero: ab inquisitione: ⁊ q̄re-
la. Et rursus hec fm ortographiā ipfā diuidunt̄: vel
fm actionē ⁊ paffionē q̄ quero: ab inquisitione pas-
fiuū ē q̄ro: aut a q̄rela agētis ē. Ambigua vō ora-
tionū faciēda ē diuifio: aut per adiectionē: aut p̄ di-
minutionē: aut p̄ diuifionē: aut p̄ aliquā trāfmutatiō-
nē: vt cū dicit̄: audio troianos viciffe grecos ita dica-
mus. Audio q̄ greci vicere troiāos. Hec. n. ambigui-
tas quolibet eoz̄ modo foluit̄. Mō tñ ita diuidēda est
oīs vocū fignificatiō tāq̄ generis fignificatiō. In ge-
nere. n. oēs species enūerant̄. In ambiguitate vō tā-
te fufficiūt: quante ad euz̄ fermonē poffunt esse vti-
les quē alterutra neccit oratio. Ac de vocis qdē di-
uifione fufficienter dictū ē. Est aut̄ ⁊ de generis: totius
q̄ diuifione p̄pofitum atq̄ expeditū. Quare de oīb⁹
fm fe ptitionibus diligentiffime p̄tractatū ē. Nūc at̄
de eis diuifionibus dicemus: que per accidēs fuerit.
Hāz aut̄ cōe p̄ceptū ē: q̄qd̄ ipfoꝝ diuidit̄ in oppo-
fita difgregari: vt cū fubiectū i accētia diuidim⁹ nō di-
cimus corporū alia fūt alba: alia fūt dulcia que oppo-
fita nō fūt: h̄z corporū alia fūt alba: alia fūt nigra: alia
neutra. Eodē quoq̄ mō i alijs fm accēs diuifionib⁹
diuidendū ē atq̄ illud maxime perfpiciedū ē: ne qd̄
vltra dicat̄: aut min⁹: ficut fit i generis diuifioe. Mō
.n. oꝝ reliqui aliq̄d accēs ex eadē oppofitiōe: qd̄ fub-
iecto illi inest quod nō in diuifione dicatur. Neq̄ vō
addi aliquid qd̄ fubiecto inesse nō poffit. Pofterior
quidez peripatetice fecta prudētie differētias diuifio-
nū diligentiffima ratione p̄fperit: ⁊ per fe diuifiones
ab ea que est fm accēs: ipfāq̄ inter fe difiunxit ac
diftribuit. Antiquiores aut̄ indifferentes: ⁊ accidente
p̄ genere: ⁊ accidentibus p̄ spēm aut differētis vtes-
bantur. Cñ nobis popportuna vtilitas vifa ē: ⁊ com-
muniōes hāz diuifionū p̄dere: ⁊ eas proprijs differē-
tijs difgregare. Et de diuifione quidē oī quātū itro-
ductiōis breui tas patiebat̄: diligēter expreffimus.